

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 2, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338(477):336.748.12

Л. М. Єріс,

к. е. н., доцент, доцент кафедри банківської справи,

ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми

ВИЗНАЧЕННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

L. N. Eris,

к. е. с., professor, professor of department of banking,

SHE «Ukrainian academy of banking of the National bank of Ukraine», Sumy

DETERMINATION OF INFLATIONARY EXPECTATIONS IS IN BANK ACTIVITY THROUGH THE EVALUATION OF EFFICIENCY OF APPLICATION OF INSTRUMENTS OF MONETARY POLICY

Розглянуто питання розвитку підходів до оцінки інфляційних процесів в банківській діяльності через використання інструментів грошово-кредитної політики. Обґрунтовано доцільність використання таких інструментів грошово-кредитної політики як регулювання грошової маси, підтримка ліквідності банків, забезпечення достатнього рівня капіталізації, норма обов'язкового резервування та валютне курсоутворення.

The of question of development of going is considered near the estimation of inflationary processes in bank activity through the use of instruments of monetary policy. Expediency of the use of such instruments of monetary policy is reasonable as adjusting of amount of money, support of liquidity of banks, providing of sufficient level of capitalization, norm of the obligatory backeping.

Ключові слова: *інфляційні процеси, банківська діяльність, грошово-кредитна політика, інструменти грошово-кредитної політики.*

Keywords: *inflationary processes, bank activity, monetary policy, instruments of monetary policy.*

Постановка проблеми. Інфляція – це зростання загального рівня цін у країні впродовж певного періоду часу, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці. У періоди інфляції зменшується реальна вартість готівки, вкладів у банках, страхових полюсів, спотворює й динаміку номінальної процентної ставки, тощо.

Інфляція – багатогранний, складний процес, який чітко відображає всі основні проблеми й суперечності економіки. Найбільш очевидно вона проявляє себе в систематичному переповненні каналів грошового обігу масою надлишкових грошей, що веде до їх знецінення та додаткового перерозподілу національного доходу й національного багатства на шкоду більшості населення.

Сучасна світова економічна теорія і практика повністю переосмислила сутність діючої до середини 1970-х років парадигми інфляції у контексті її впливу на економічне зростання. Раніше вважалося, що помірна інфляція стимулює економічний розвиток. Нині, теоретично обґрунтовано і практично підтверджено, що будь-яка країна може досягти довготривалої позитивної економічної динаміки лише за умови забезпечення стабільної і низької інфляції. З огляду на це, переглядається і роль центральних банків як основних державних інституцій, котрі разом з урядами опікуються цінами, тобто ставлять перед собою мету підтримувати невеликі і стабільні рівні інфляції.

Виходячи з того, що через банківську систему забезпечується рух грошових коштів, то канали інфляційних очікувань слід досліджувати через своєчасність і раціональність застосування інструментів грошово-кредитної політики.

Аналіз останніх публікацій. Інфляція, не дивлячись на велику кількість присвячених їй праць – одна із малодосліджених категорій. З цієї причини окремі її якості залишаються предметом наукових дискусій. Дослідженню суті, темпів, першопричин інфляції, видів її вимірювання, методів її приборкання, державної проти інфляційної політики присвятили свої праці такі вчені, як Базилевич К.С., Баластрик Л.О., Башнянин Г.І., Томашик Л.С., Серета А.Р., Савченко А.Г., Пухтаевич Г.О., Тітьонко О.М., Макаренко І.П., Бункіна М.К., Семенов А.М., Панчишин С.Т.

Проте, цілий ланцюг питань відносно управління інфляційними процесами в банківській діяльності залишаються дискусійними і вимагають подальших досліджень.

Мета статті - обґрунтування підходів до визначення інфляційних очікувань в банківській діяльності через інструменти грошово-кредитної політики.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до закону України «Про Національний банк України» – грошово-кредитна політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу [1].

Здійснення державою продуманої грошово-кредитної політики передбачає розмежування її стратегічних і тактичних цілей. Стратегічна ціль грошово-кредитної політики має бути підпорядкованою загальним стратегічним цілям соціально-економічної політики держави: стабілізації сукупного обсягу виробництва, зайнятості та рівня цін. Тактичною метою монетарної політики є забезпечення внутрішньої стабільності грошей, тобто оптимальної рівноваги між попитом і пропозицією грошей.

Визначаючи тактичні й оперативні завдання грошово-кредитної політики потрібно враховувати необхідність її диференціації залежно від конкретної макроекономічної ситуації. При цьому величина позичкового проценту має бути доступною для насичення транзакційного попиту на гроші й переходу на політику «довгих грошей», а розмір грошової маси повинен бути достатнім для обслуговування нею господарських оборотів.

Основні засади грошово-кредитної політики реалізуються через її інструменти – ефективність використання яких зумовлює процес управління інфляційним процесом в банківській діяльності.

Розглядаючи середовище формування монетарної політики в Україні, науковці відзначають становлення таких його основних складових: по-перше, це створення законодавчої бази та нормативно-правових актів з питань грошово-кредитного регулювання, по-друге, формування організаційних та інституціональних структур, головними функціями яких є організація та реалізація монетарної політики в країні, по третє, формування зовнішнього макроекономічного середовища [2].

Як свідчить науковий аналіз літературних джерел пріоритетність інструментів грошово-кредитного регулювання залежить від цілей і завдань центрального банку на певному етапі, а також дієвості впливу тих чи інших інструментів.

Залежно від конкретних завдань грошово-кредитна політика центрального банку спрямована або на стимулювання кредитної емісії (кредитна експансія), або на її обмеження (кредитна рестрикція).

Шляхом проведення кредитної експансії центральні банки переслідують цілі зростання виробництва й поживлення кон'юнктури, що, з іншого боку, стимулює інфляційні процеси.

За допомогою кредитної рестрикції центральні банки намагаються запобігти поживленню кон'юнктури, що спостерігається в періоди економічних піднесень, обмежуючи, таким чином, зростання грошової маси, що, у свою чергу, гальмує розвиток інфляційних процесів [3, с. 60].

За формою монетарні інструменти поділяють на два види:

- прямої дії, до яких відносяться заходи прямого контролю за цінами активів (процентні ставки) або за їх кількістю (депозити або кредити) в фінансових установах;

- непрямої (опосередкованої) дії, що виявляють вплив на поведінку фінансових установ за допомогою ринкових механізмів, спочатку впливаючи на баланс центрального банку або на ціну (процентні ставки) фінансових механізмів центрального банку.

Загалом до основних інструментів грошово-кредитної політики непрямої дії відносять: процентна (дисконтна) політика (механізми залучення або депонування коштів центральним банком); нормативи обов'язкових резервів; операції на відкритому ринку [4, с.74-76].

З нашої точки зору, оцінку інфляційних очікувань в банківській діяльності слід здійснювати через систему інструментів, які будуть розглянуті нижче.

По-перше. *Темпи зростання та регулювання грошових агрегатів.*

Динаміка грошової пропозиції була адекватною процесам, що відбувалися на макроекономічному рівні. Монетарна база за 2012 рік збільшилася на 6,4 % - до 255,3 млрд. грн. З урахуванням активізації процесів мультиплікації коштів такий приріст монетарної бази, з одного боку, був цілком достатнім для обслуговування процесів економічного розвитку в умовах наявних темпів зростання ВВП, а з іншого - не провокував накопичення монетарних ризиків стабільності грошової одиниці.

Збільшення грошового мультиплікатора (до 3,03 за станом на 01.01.2013 порівняно з 2,86 за станом на 01.01.2012) відображало посилення здатності грошово-кредитної системи перерозподіляти наявні кошти та забезпечувало більш прискорені темпи збільшення грошової маси порівняно з монетарною базою. Грошова маса за 2012 рік зросла на 12,8 % - до 773,2 млрд. грн.

Збільшення грошової маси відбулося як за рахунок готівкової, так і депозитної складових, зокрема, обсяг готівки поза банками за 2012 рік збільшився на 5,5 % - до 203,2 млрд. грн.

Для зниження монетарних ризиків, з нашої точки зору, прогнозування та регулювання грошової пропозиції повинно здійснюватися у відповідності з реальним попитом на гроші у залежності від макроекономічних показників. З цього приводу слід більшої уваги приділяти динаміки швидкості грошового обороту, оскільки її посилення пріривнюється емісії грошей.

Прогнозування грошової маси пов'язано з показником монетизації економіки, який характеризує насичення грошима господарського обороту країни (рис. 1).

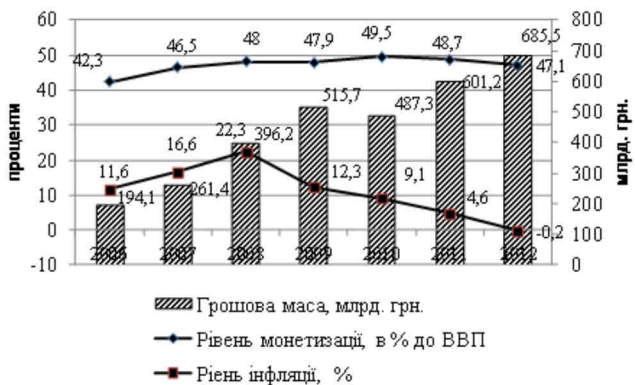

Рис. 1. Динаміка грошової маси, рівня монетизації та інфляції за період 2006-2012 рр.
(розраховано за матеріалами [5])

По-друге. *Процес кредитування.*

З метою стабілізації ситуації, що склалася в банківській системі, НБУ розробив нову редакцію Положення «Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України», яка була затверджена постановою Правління Національного банку України від 30 квітня 2009 року № 259, і впровадив її у практику [6;7]. Зазначений нормативний документ був покликаний удосконалити механізм та інструменти регулювання грошово-кредитного ринку й ефективного їх використання для регулювання ліквідності вітчизняних банків.

Упродовж 2012 року НБУ активно підтримував ліквідність шляхом проведення операцій на відкритому ринку та застосування інструментів рефінансування. Загальний обсяг операцій рефінансування банків у 2012 році становив 97,6 млрд. грн., із них обсяг операцій прямого репо – 58,0 або 56,6 млрд. грн. НБУ вжив заходи щодо вдосконалення монетарних інструментів та механізмів, зокрема у 2012 році було збільшено: можливі терміни проведення операцій прямого репо: з 24.02.2012 – з 30 днів до 60 днів, а з 03.07.2012 – до 90 днів; максимальні терміни надання банкам коштів рефінансування шляхом проведення тендерів, а саме: з 03.07.2012 – з 90 днів до 360 днів. Також із 25.09.2012 було встановлено додаткові вимоги до банків, які беруть участь у тендерах із підтримання ліквідності строком понад 90 днів [8, с. 46-47].

По-третє. *Капіталізація банківської системи.*

Не звертаючи увагу на позитивний рівень прибутку, що досягнений банками у 2012 році (4899 млн. грн.) та рентабельності капіталу – 3,03 %, значення достатності капіталу банку має тенденцію до зниження (рис. 2).

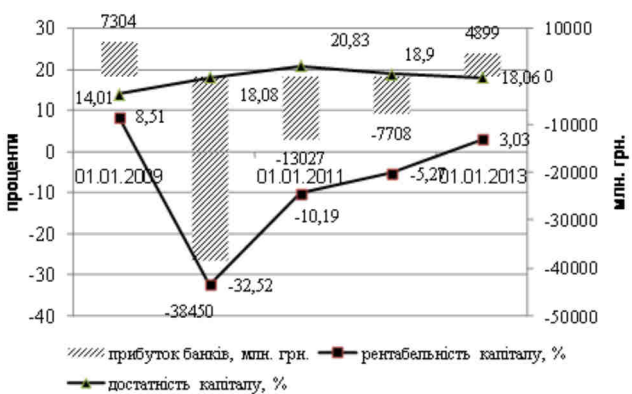

Рис. 2. Динаміка значень прибутку, рентабельності капіталу та достатності капіталу за період з 01.01.2009 по 01.01.2013
(складено автором за матеріалами [9])

По-четверте. *Регулювання норм обов'язкового резервування.* Норму обов'язкових резервів встановлюють як процентне відношення до суми залучених банком коштів. Механізм формування резервних вимог полягає в тому, що центральний банк зменшує можливість використання банками кредитних ресурсів. На розмір обов'язкових резервів зменшується пропозиція грошей і таким чином центральний банк регулює приріст грошової маси в обігу [10, с. 11].

Обов'язкові резервні вимоги як монетарний механізм мають свої особливості, а саме: це потужний засіб грошово-кредитного регулювання, застосування якого призводить до змін обсягів надлишкових банківських резервів, кредитного потенціалу банківської системи і, як наслідок, темпу приросту грошової маси; обов'язкові резерви є джерелом погашення банками власних зобов'язань у разі їхнього банкрутства; резервування певної частини залучених коштів є обов'язковим для усіх банківських установ держави; механізм обов'язкового резервування має податкову природу, адже робить дорожчими банківські ресурси і потенційно сприяє зниженню доходів банків; найкращий ефект від їхнього застосування спостерігається у довгостроковому періоді.

Саме тому центральні банки використовують цей механізм для вирішення завдань, пов'язаних із регулюванням обсягів грошової маси в обігу, з метою регулювання ліквідності банківської системи, а також як засіб антициклічної та антиінфляційної політики.

По-п'яте. *Механізм валютного курсоутворення.* Аналізуючи тенденції валютного ринку України у 2012 році, можемо зробити висновок, що курс гривні зазнавав впливу чинників: пропозиція валюти на внутрішньому ринку є зовнішнім, екзогенним чинником, практично не пов'язаним із динамікою попиту на неї; країни з внутрішніми валютами або валютами зовнішньої конвертації за поточними міжнародними розрахунками зазвичай мають неглибокі та нерозвинуті фінансові ринки; вітчизняна валюта значно поступається іноземній за рівнем ліквідності і ступенем міжнародного визнання, тому власники намагаються притримувати валюту, створюючи при цьому її дефіцит на внутрішньому ринку [11, с. 3].

Слід зазначити, що проникнення долара США у внутрішні розрахунки є небажаним явищем, особливо для України. Доларизація, як свідчить вітчизняна практика, негативно впливає на стан грошово-кредитної системи країни, оскільки знижує ефективність монетарних важелів регулювання грошового обігу. Нині в Україні фактично сформувалася бівалютна грошова система, управління якою є проблематичним для Національного банку України. Зокрема, вітчизняна грошова маса на сьогодні складається з двох частин: гривневої та доларової. Обсяг готівкових доларів оцінюється фахівцями НБУ в суму 50 млрд. доларів США. Таким чином, доларова маса у перерахунку на вітчизняну валюту становить 50 % гривневого агрегату M2 [11, с. 6].

При розгляді питання валютного курсу та інфляції слід звернути увагу на такий феномен як фінансова доларизація.

У 2012 році рівень фінансової доларизації зріс до 32% порівняно з 31% у 2011р. (табл. 1).

Таблиця 1.
Динаміка обсягів депозитів та рівня доларизації в Україні за період 2007-2012 рр.
(складено автором за матеріалами [12])

Показники	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Депозити, залучені депозитними корпораціями, млн. грн.	283 875	359 740	334 953	413 851	491 756	534 280
Темп приросту, %	52,7	26,7	-6,9	23,6	18,8	9,2
у тому числі:						
У національній валюті, млн. грн.	192297	201 835	173 091	239918	280 440	298 728
Темп приросту, %	67,0	5,0	-14,2	38,6	16,9	6,3
В іноземних валютах, млн. грн.	91 577	157 905	161 862	173933	211 316	235 552
Темп приросту, %	29,3	72,4	2,5	7,5	21,5	13,2
Рівень доларизації (депозити в іноземних валютах/M2),%	23,4	30,8	33,4	28,8	31,0	32,4
Темп приросту, %	-14,3	31,6	8,4	-13,7	7,6	н/д

Доларизація в Україні була і залишається системною проблемою вітчизняної економіки. Поява цього явища була зумовлена високим рівнем інфляції, стрімкою девальвацією національної грошової одиниці та зниженням її купівельної спроможності на початку 1990-х років. Унаслідок цих негативних явищ національні гроші перестали виконувати деякі свої функції.

Висновки. Таким чином, встановлено, що до основних інструментів грошово-кредитної політики, через які можливо оцінити рівень інфляційних очікувань в банківській діяльності слід віднести: темпи зростання та регулювання грошових агрегатів; процес підтримки ліквідності банківської системи; капіталізація банків; норма обов'язкового резервування та валютне курсоутворення.

Своєчасне застосування зазначених інструментів сприяє стримуванню інфляційних процесів в банківській діяльності.

Для зменшення впливу інфляційних процесів на банківську діяльність Національним банком передбачено подальша робота щодо безумовної пріоритетності цілі щодо цінової стабільності та підпорядкування їй усіх інших цілей і завдань; орієнтація на середньострокову перспективу; відсутність зобов'язань щодо утримання на певному рівні або в певних межах обмінного курсу гривні; тісна співпраця з Урядом; прозорість діяльності Національного банку України перед суспільством.

Література.

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон України від 20.05.1999, №679-Х / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Хмельярчук М. І. Інституціональне середовище формування реалізації монетарної політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/texts/2009_27/09_27_35.pdf
3. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень НБУ; УБС НБУ, 2009. – 404 с.

4. Коваленко В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навч. посібник / В.В. – К.: Знання України. – 2006. – 332 с.
5. Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896. – Національний банк України.
6. Лис І. Удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи / Ігор Лис // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 19–25.
7. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс]: положення, затверджене постановою правління Національного банку України від 30.04.2009 № 259. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09>.
8. Звіт Національного банку України за 2012 рік. – 2012. – 192 с.
9. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
10. Гребеник Н. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні. Стаття друга. Розвиток і оптимізація механізмів та інструментів монетарної політики / Н. Гребеник // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 2. – С. 10–15.
11. Береславська О. Дисбаланси валютного ринку України / О. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2013. – №3. – С. 3-9.
12. Офіційний інтернет-представництво Національного банку України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/clocca1a1od/clocitner?ic1=127414>.

References.

1. The Verkhovna Rada of of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "About the National bank of Ukraine", available at: <http://www.rada.gov.ua> (Accessed 20 May 1999).
2. Hmelyarchyk, M.I. (2009) A "Institutional environment of forming of realization of monetary policy is in Ukraine", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/texts/2009_27/09_27_35.pdf (Accessed 10 Joinery 2014).
3. Stel'makh, V.S. (2009) Monetarna of polityka of Natsional'noho of banku of Ukrainy : suchasnyj stan ta perspektyvy zmin [The monetary policy of the National bank of Ukraine : the modern state and prospects of changes], Tsentri naukovykh doslidzhen' NBU, Kyiv, Ukraine.
4. Kovalenko, V.V. (2006) Tsentral'nyj of bank i hroshovo - kredytna polityka: navch. posibnyk [the Central bank and monetary policy], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
5. Statistics available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896 (Accessed 11 February 2014).
6. Lus, And. (2009) "Improvement of liquidity management of bank in the conditions of world financial crisis", Banking, vol.4, pp.19-25.
7. The National bank of Ukraine (2009), The Law of Ukraine "About adjusting of Ukraine of liquidity of banks of Ukraine", available at :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09> (Accessed 11 February 2014).
8. A report of the National bank of Ukraine (2012), 192 p.
9. Basic performance of banks of Ukraine ", available at:http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (Accessed 11 February 2014).
10. Grebenik, N. (2010), Basic landmarks are in forming and realization of monetary policy in Ukraine. The article is second. Development and optimization of mechanisms and instruments of monetary policy, Announcer of the National bank of Ukraine, vol. 2, pp. 10-15.
11. Bereslavs'ka, O. (2013), Disbalances of currency market of Ukraine, Announcer of the National bank of Ukraine, vol.3, pp. 3-9.
12. Official representative internet-office of the National bank of Ukraine, available at: <http://www.bank.gov.ua/clocca1a1od/clocitner?ic1=127414> (Accessed 11 February 2014).

Стаття надійшла до редакції 10.02.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"